



EĞİTİM ORTAMLARINDA ESTETİK DUYARLILIK YOKSUNLUĞU VE ETKİLERİ

Nagihan UYSAL

Öğretim Görevlisi Dr., Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakóltesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Resim-İř Eğitimi Ana Bilim Dalı, nagihanuysal@gazi.edu.tr ORCID: 0000-0003-0019-0003

Uysal, Nagihan. "Eğitim Ortamlarında Estetik Duyarlılık Yoksunluğu ve Etkileri". Sanat Eğitimi Dergisi, 11/1 (2023 Bahar): s. 58-62. doi: 10.7816/sed-11-01-08

ÖZ

Günümüz yaşamı, teknolojik imkanların hızla geliştiği bir döneme girmiştir. Bu süreçte, yaşamın diğer alanlarında olduğu gibi, eğitimde de büyük değişimler gözlemlenmektedir. Bu değişim, beraberinde gelişimi çoğu zaman gösterememektedir. Sanatın, sanat eğitiminin gerektiği gibi uygulanamadığı, değer görmediği bir ortamda estetik duyarlılıktan söz edilemez. Bu çalışmanın konusunu, eğitim ortamlarındaki estetik duyarlılığın yoksunluğunu ve etkileri oluşturmaktadır. Çalışma, eğitim politikaları, güncel haber olayları, eğitim ortamlarının, programlarının incelenmesine ve gözlemine dayanarak betimsel analiz yöntemi ile oluşturulmuştur. Elde edilen bulgular, sanat eğitiminin gerekliliği ekseninde yorumlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sanat eğitimi, estetik duyarlılık, yaratıcılık

Makale Bilgisi:

Geliş: 12 şubat 2023

Düzeltilme: 7 Mayıs 2023

Kabul: 21 Mayıs 2023

© 2023 sed. Bu makale Creative Commons Attribution (CC BY-NC-ND) 4.0 lisansı ile yayımlanmaktadır.

Giriş

21. yüzyıl; yeni başlangıçların ve derin değişimlerin hızla yaşandığı, insanın her şeyin üstesinden gelen bir makineye dönüştüğü, estetik beğeniden uzak, anlık haz ilkesine dayalı bir asrın görüntüsüdür. Oysa 20. yüzyılda daha sıradan heveslerin doğurduğu ihtiyaçlarla, insanoğlu yaşamı şekillendirmiştir. Daha sonra, sanayileşmenin başlangıcı ile oluşan özgürlük olgusu dünya savaşlarını ve erkler mücadelesini gözler önüne sermiştir. İnsan; önce varoluşunu sorgulamış ve sonra varlığının önemini kavramıştır. Öncesinde aklın sınırlarını zorlayan insanoğlu dünyayı değil, adeta evreni, teknolojiyi ve kendini keşfetmiştir. Bu asırlar arasındaki değişimlerin sonunda dünya, dev bilgisayarların cebimize girecek kadar küçüldüğü ve tek bir tuşla kıtalar arası iletişimin kurulabildiği bir köye dönüşmüştür.

Eğitim Ortamlarına Genel Bakış

21.yüzyıl, en çok teknolojik gelişmeleriyle hayatımızın merkezine yerleşmiştir. Dünyanın diğer ucuna gidip merak edilen müze sanal ortamda gezilebilir ya da bir coğrafi yerleşim en ince detayına kadar incelenebilmektedir. Yirmi beş yıl öncesinde belki de bugünkü gelişmeler hayal bile edilememektedir. Küreselleşme olgusu dünyayı küçültmüş, iletişimi hızlandırmıştır. Bu devinimden, yeni eğitim yaklaşımları doğmuş, yeni kuramlar ve bireyselleşmeyi geliştiren teknolojik gelişmelerle eğitim farklı açılardan desteklenir olmuştur.

Eğitim, klasik kuramların, tekniklerin ve uygulamaların ötesinde, küreselleşen dünyanın varlığı ile yeni bir boyut yüklenmiştir. Eğitim ortamları interaktif olmuş, bilgisayar teknolojisi, internet, akıllı tahtalar, web 3 araçlarının kullanımı derslerin niteliğini ve verimini arttırmıştır. Teknoloji, her öğrencinin bireysel farklılıklarına, algılama ve zekâ yapılarına doğrudan etki edebilmektedir. Eğitim açısından küreselleşmenin tekdüzelik değil, farklı toplumsal kimliklerin kültür zenginliklerinin tanıtılması ve paylaşılması nasıl sağlanabilir? Buradaki en önemli öge, kuşkusuz her topluluğun önce kendisi olmaktan gurur duymasına yardımcı olacak bir ulusal dil ve kültür eğitiminden geçmesinin sağlanmasıdır. Kendi dilini iyi kullanabilen ve kendi kültür değerlerinin bilincinde olan bir insan topluluğu başka dil ve kültürlerle de daha bilinçli ve saygılı bir ilgi gösterebilir (Oğuz, Oktay ve Ayhan, 2001). Ulusal değerlerin evrensel düzeyde tanıtılması ve kültürlenmenin sağlanması kültür, dil ve sanat ile ulus bilinci oluşturmaktan geçmektedir.

Tarihsel süreçteki bu hızlı teknolojik değişimden elbetteki "eğitim" en çok etkilenen alan olmuştur. İnsan tüketime zorlanan bir varlık haline dönüşmüş, bu durum yeni eğitim hareketlerini doğurmuştur. 1960'lardan sonra başlayan çağdaşlaşma olgusu günümüze kadar insanlığın değişimi içinde uzanmıştır. İnsanın bir tüketim nesnesi olduğu, tek kullanımlık yaşamların benimsendiği, görsel iletişimin insanı yalnızca haz olgusuna kilitlediği bir dünyanın oluşturulduğu görülmektedir. Bu süreçte; kitleleri etkileyen eğitim, görsel basın ve sosyal medya; toplum gerçeklerinden ve geleneklerinden uzak, insanı sıradanlaştıran ve alçaltan davranışları büyük kitlelere pompalamaktadır. Kültürel, sosyal ve sanatsal gelişimi yaygınlaştıran teknoloji, halen eğitim sistemimizdeki sorunlara çözüm olamamıştır. Son derece hızlı bilişim ağı içinde olmamıza rağmen, eğitimin her kademesinde gündün güne büyüyen bir erozyon görülmektedir. Tüm bu gelişmeler yaşanırken ne oldu da eğitim de ciddi sorunlar, derin hasarlar yaşanmaya başlanmıştır?

Ertürk'e (1994) göre; eğitim "bireyde istendik yönde davranış değiştirme süreci" olarak tanımlanmaktadır. Bu davranışlar kalıcı ve izli olduğunda ise, öğrenmenin gerçekleştiği bilinmektedir. Ancak; bu tanımlamaya göre istendik davranışlar eğitimde bizi nereye sürüklemektedir? Bu davranışların oluşması için hazırlanan öğretim programları ne derece ülkemiz gerçekleriyle örtüşmektedir?

Eğitim kültürlenme süreciyle bireyin kişiliğini ve davranışlarını şekillendirir. Çocukluk yıllarından itibaren birey yakın ve uzak çevresinin etkisiyle yeni davranışlar kazanır. Öğrenilen davranışların niteliği formal yapı içerisinde olduğu kadar, formal olmayan ortamlarda da gelişir. Çocukların arkadaşlarından, akranlarından veya televizyon gibi görsel işitsel medyadan etkilenecek kendilerince dikkate değer bulup izledikleri, model aldıkları şahıs veya olaylar zihinlerinde iz bırakır (Oğuz, O.,Oktay. A & Ayhan. H., 2001).

Bu eğitsel süreçte eksik olan temel sorun, aslında maddenin ve ruhun özünde olan estetik anlayışıdır. Estetiğin bu anlamda, insan ve insan yaşamı, toplum ile ilgisi olmayan insan için bu lüks bilimin, içinde yaşadığı fildişi kuleden çıkarılması, insana, insan yaşamına, doğaya, topluma ve teknolojik gerçekliğe inmesi gerekirdi (Tunalı, 1998). Estetiği en yukarılarda değil içimizde, özümüzde, benliğimizde aramanın gereği öğretilmelidir. Sanat eğitimi, dünyamıza şekil verirken, estetik olgunluk ve duyarlılığı geliştirmeyi amaçlar (Lakhiani, 2012, s: 13-14). Bilgi çağı, medya ve endüstri sonrası toplumlar ve küreselleşmiş bir dünya içinde görsellerin anlamlandırılması görsel kültür çalışmalarının temelini oluşturmaktadır. Günümüzde görsel odaklı teknolojilerin sosyal alandaki etkisi dolayısıyla görselliğin sosyal ve toplumsal bağlamlardaki uzantılarının anlamlandırılması ya da daha derin bir anlayışa dayalı görme biçimini yapılandırmak kaçınılmaz hale geldi (Mirzoeff, 2002).

Teknolojik imkanlar yüksek seviyeye ulaşsa bile eğitim bazı noktalarda etkili olamamaktadır. Çünkü insan yaşayan, hisseden, duygulanan ve düşünen bir canlıdır. Bireyin gelişiminde sanatsal ve kültürel gelişimin eksik kalması pek çok sorunu beraberinde getirir. Estetik duyarlılığın temel bir hedef olarak gösterilmediği bir eğitim anlayışı ve sistemi içerisinde birey yalnızca öğrenecek ya da öğrendiğini sanarak gelecek yaşamına devam edebilmek üzere süreci tamamlayacaktır. Öyle ki, bu niteliksiz süreç bireyin okul hayatı bitip gerçek yaşama döndüğünde kendini tüm çıplaklığıyla gösterecektir. Birey edimlerinden yola çıkarak oluşturduğu kişiliğini hayatta edindiği rollerle birleştirecektir. Bu birleşme, temel estetik değerlerin yoksunluğunu, günlük yaşamda yavan ve içeriği boş yaklaşımlarla belirginleştirecektir. Günlük hayatta her an karşılaşılan estetik tercihlerin, giyim kuşam zevkinin, dekorasyon anlayışındaki arayışların, binaların, park tasarımlarının, hızla yükselen reklam sektörünün, görsel iletişim araçlarının ve bunun gibi pek çok estetik duyarlılık gerektiren yaşantıların hayatın ortasında yer aldığını görmekteyiz. Estetik yaklaşımlar; insanların yaşam biçimlerinin oluşmasında birinci derecede önemlidir. Bu yaşantılara yön verecek, estetik bilinç oluşturacak, güzeli görmeyi, gözü terbiye etmeyi sağlayacak olan tek şey sanat eğitimidir. Toplumsal sorunların çözümü, şiddet unsurlarının bireylerde bıraktığı olumsuz etkilerin bertaraf edilmesi, yaşamsal kalitenin yakalanması, soran, sorgulayan, eleştiren, yaratıcı, bireyselliği yakalamış insan olma yolunda kazanımlar sağlamak sanat eğitiminin temel hedeflerindedir.

Sanat eğitimi, bu eğitimi alanlara, bu alımı sindirebilenlere yaşamı daha anlamlı algılama ve yaşamı daha anlamlı kılmaya olanağı verir. Bir başka deyişle, sanat eğitimi sayesinde insan yaşamı daha yoğun, daha mutlu ve daha verimli hale sokabilir. Önce kendilerini daha iyi tanıyıp, damıtabilirler, sonra da çevrelerine bu yöntemi, bu tutumu aşılayabilirler. Sanat eğitimi aracılığı ile insan ve insana bağlı değerler kolay kavranabilir ve bunun sonucunda da hem bugüne bakış hem de yarını algılayış daha anlamlı olur, olabilir (Erinç, 2004).

Yaratıcı niteliklere sahip bireylerin kazanılmasında "eleştirel düşünce" anlayışı son derece önemli bir faktör olarak karşımıza çıkar. Çünkü yaratıcı anlayışın geliştirilmesinde eleştirel düşünce ve bakış açısı yaratıcılığın temelini oluşturmaktadır. Bu anlayış aynı zamanda zorunlu olarak bilimsel düşüncenin de özünü oluşturmaktadır. Eleştirel düşünme yöntemini öğretmeyi, ön plana almayan toplumların bilimsel ve sanatsal alanlarda varlık gösterebilmeleri olası değildir (Artut, 2001). Eleştirel düşünce sanat eğitiminin temel konularından biridir. Bu düşünce biçimi, bireyde analitik düşünme yeteneğini geliştirmektedir. Bu düşüncenin yerleşmesi ancak kültürel ve sanatsal birikim ve eğitim ile sağlanabilir. Bugün, eğitim sistemi içerisinde kazandırılmayan estetik duyarlılık, yaşamsal bir önem olarak görülmemektedir. Ancak sosyolojik açıdan incelendiğinde, son yıllarda yaşanan toplumsal patlamaların temelinde bu sorun yatmaktadır. Çünkü; birey olma, kendini ifade edebilme, düşünebilme, eleştirebilme, estetik beğeni oluşturabilme, yaşamı güzel algılama, farklılıklara saygı duyabilme ve bundan beslenebileceğini görebilme becerisi eğitim kanalıyla yerleştirilememiştir. Bu estetik gelişim, eğitimin içerisinde sanatın dolayısıyla estetiğin yer bulması ile olabilir. Görsel ve işitsel beğenilerin kazandırıldığı birey, insan olabileceği yolunda ivme kazanacaktır. "Sanat eğitimi" deyimindeki iki kavramdan eğitime ağırlık veren bu anlayış, tüm sanatlar yoluyla, yaratıcı yetinin, temeldeki yaratıcı güçlerin, insan kişiliğinde içkin (immanent) olan gelişme, serpilme ve açılmasının üzerinde uğraşır (San, 2005). Yaratıcılık özelliği gelişmiş birey; farklı açılardan bakabilen ve alternatif çözümler geliştiren duyarlı insanlar olarak toplumda yerini alacaktır. Sanat eğitimi; bireyi, ruhsal dengeye ve insani değerleri koruyup geliştirmeye yöneltecektir. Bu içsel dengesini estetik açıdan da beslemiş olan birey, sağlıklı toplumların gerçekleşmesinde görev alabilecektir. İnsan önce kendini, özünü tanıyıp sahip olduklarının farkında olur ve bunu faydacı bir anlayışla toplum hizmetine sunarsa elbette ki, önce kendisini, sonra ülkesini daha güzel ve daha aydınlık yarınlara ulaştırabilecektir.

Eğitim toplumun omurgası olarak kabul edilirse, eğitim eksikliklerinin geri dönüşü olmayan hasarlar bırakabileceğinin ve böylece toplumu felce uğratabileceğinin de hesaba katılması gerekmektedir. Ülkemizde son yıllarda yaşanan sosyal, kültürel ve ahlaki erozyonun temeli, eğitimdeki eksikliklerdir. Bugün hızla artan kadın cinayetleri, cinnet, terör olayları, akran zorbalıkları, trafikte yaşanan sorunlar incelendiğinde; temelinde eğitim hataları olduğu görülmektedir. Bu tip olaylara karışan insanların, psikolojik açıdan sağlıksız oldukları ve eğitim hayatlarında kazanamadıkları olumlu davranışların bir uzantısı olarak bu sorunların bir parçası haline geldikleri anlaşılmaktadır. Bu sağlıksız kitlelerin içselleştirme, empati kurma, özgün olma gibi davranışları geliştirememeleri nedeniyle sığ ve sıradan zevklere sahip, hedefsiz, bencil, acımasız, taklitçi ve kök değerlerini tanımayan bir kitleye dönüştüğüne şahit olunmaktadır.

Bu sosyal patlamaların aslında günümüzde okullarda da yaşandığı görülmekte, bununla bağlantılı olarak eğitimin günden güne kan kaybettiği gözlemlenmektedir. Öğrenci, öğretmen ve veli üçgeninde yaşanan olaylara bakıldığında; her gün içinden çıkılmaz hale dönüşen öğrenci sorunları ile karşılaşmaktadır. Öğretmenin mesleki olarak motivasyonunun düştüğü, sevgi, saygı, güven, hoşgörü ve dayanışma gibi değerlerin içinin günden güne boşaltılarak öğretmenlik mesleğine olan inancın azaldığı görülmektedir.

Böyle bir yoksunluk içinde tutkular, içgüdüler, hırslar ve hasis yarar eğilimler, yalnız bireyin yaşam sürecini değil, aynı zamanda toplumun yaşam sürecini de temelden belirler. Değerler, erdemler, ideal insan ve toplum

modelleri bir bir yıkılır ya kitapların tozlu sayfeleri arasında ya da anıların karanlıkları içinde unutulmuş kalır. Aklın düzenleyici, değer verici, erdemleri belirleyici, insan sevgisini önerici ve 2500 yıldır insanı bir toplum ve kültür varlığı yapan gücü, yerini bencil, içgüdüsel isteklere eğilimlere ve hırslara bırakır (Tunalı, 2013). Günümüz eğitim sistemi sonuç odaklı olduğu için, yalnızca akademik başarının hedef alındığı bir sistem haline dönüşmüştür. Oysaki, sanat eğitimi sürece dayalıdır ve süreç odaklı değerlendirme yapılmasını gerektirir.

Böylece; sanat eğitimcisi, süreci yaşayan bireyi Maslow'un ihtiyaçlar piramidinin en üst basamağında yer alan estetiğe ulaştırmayı hedeflemiştir. Kendini gerçekleştiren birey, tam anlamıyla bireyselleşebilmiş ve sağlıklı bir toplumun yapı taşı oluşturabilmiş olacaktır. "Birey her gün karşılaştığı bir arabaya, poster ya da afişe, eski ve tarihi bir eve, ya da yaşlı bir çınar ağacına çeşitli tepkiler verir. Bu onun o gün kü algılamasıyla ilgilidir. Kimileri bir gün bu gördüklerini farklı bir tarzda yansıtmak için fotoğrafını çekmek, kimileri de resmini yapmak ya da o gün dikkatini çeken bir çirkinlikten, kirlilikten söz etmek veya onu karikatürle anlatmak isteyebilir. İşte o an, bireyin sanatla, tasarımla estetikle ilişkisi kendiliğinden başlamış olur (Özsoy ve Alakuş, 2017:37).

Bu birey yalnızca akademik birikimle değil, entelektüel birikimle de yaşama hazırlanacaktır. Resim, müzik, tiyatro kültürü olan, müze, galeri ziyaretlerini yaşamına dahil eden ve bu yolla estetik duyarlılığını geliştirmiş birey önce kendisini sonra da toplumu mutlu edebilecektir. Bu nedenle, insanı insan yapan değerlerin yok olmaması için, eğitimin ilk kademesinden itibaren programlı bir şekilde sanat yoluyla estetik eğitiminin eksiksiz uygulanması gerekmektedir. "Estetik duyarlılık yoksunluğu" sorununun çözümü; elbette ki, sanat eğitiminin gerektiği gibi verilmesinde saklıdır. Sanat eğitimci Herbert Read; sanat eğitimi konusunda uzun yıllar çalışmış ve yazılarında, sanat yoluyla eğitimin kişisel sevgilerin ve yeteneklerin açığa çıkarılmasını sağladığını savunmuştur (Kehnemuyi, 1995). Günümüz eğitim sistemi ve geçmiş dönem karşılaştırıldığında; sanat eğitimine verilen önemin giderek azaltıldığı, ders saatlerinin haftalık bir saate düşürüldüğü görülmektedir. Sanat eğitimi ders saatlerinin ve öğretim programlarının içeriğinin yıldan yıla azaltılması, bu sorunu daha da büyütüştür. Bir saatte uygulamalı dersleri hakkıyla vermenin mümkün olmadığı bir gerçektir. Bu doğrultuda kendini ifade edemeyen, yeteneklerini keşfedemeyen, yaratıcılığı oluşmamış, üretmeyen ve en önemlisi estetik beğenisi oluşmayan bireyler toplumun gelecek nesli olacaktır. Bu sağlıksız gelişim ise, toplumsal sorunları, duyarsızlaşmayı, sevgisizliği ve güvensizliği beraberinde getirecektir.

Sonuç

Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün "Sanatsız kalan bir milletin hayat damarlarından bir kopmuş demektir" sözü; sanatın, estetik beğeninin ne derece önemli olduğunun ve bir milleti ayakta tutan temel bir unsur olduğunun kanıtıdır. Eğitim ortamlarındaki estetik duyarlılık yoksunluğu ve etkileri her geçen gün evde, okulda, sokakta ve hayatın her alanında görülmektedir. Bu sorunun üstesinden gelmenin en temel yolu, sanat eğitimini arttırmak ve ülke olarak sahip olduğumuz derin ve eşsiz kültürel mirasımıza sarılmaktır. Ulusal değerlerimize ve güzelliklerimize sahip çıkan bir nesil yetiştirilirse, uluslararası düzeyde insanlığa hizmet eden gençler yetiştirilebilir. Gelecek nesillerin dogmalarla değil; bilimle, sanatla ve kültürle yoğrulması sağlanmalıdır. Daha güzel düşünen, sorgulayan ve estetik duyarlılığı olan aydın bireylerin daha sağlıklı bir toplum oluşturacağı bilinci ile eğitime bir kez daha büyük bir inançla kucak açılmalıdır.

Kaynaklar

- Alakuş, A.O.& Mercin, L. (2011). Sanat Eğitimi ve Görsel Sanatlar Öğretimi. (2.Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Artut, K. (2001). Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri (1. baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Ece, Ö. & Akın, Z. F. (2015) Sanat Eğitimi Yeniden Düşünürken. Sanat Dünyamız, Sayı 147-Temmuz, Ağustos: Yapı Kredi Yayınları.
- Erinç, S. (2004). Sanatın Boyutları (Genişletilmiş 2. Baskı). Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Ertürk, S. (1994) Eğitimde Program Geliştirme. Ankara Meteksan A.Ş.
- Gazi Üniversitesi Sanat Eğitimi Sempozyumu, (2002), Türkiye’de Sanat Eğitimi ve Öğretmen Yetiştirme. Ankara: Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Matbaası.
- Kehnemuyi, Z. (1995) Çocuğun Görsel Sanat Eğitimi. (2.Baskı) İstanbul: Yapı Kredi Yayınları. Lakhiani, S.(2012). Art Creativity and Art Education, Deutschland: Lap Lambert Academic Publishing.
- Mirzoeff, N. (2002). The Subject of Visual Culture, N. Mirzoeff (ed.) The Visual Culture Reader içinde, London: Routledge, ss.3-21.
- Oğuz, O.,Oktay. A & Ayhan. H. (2001) 21. Yüzyılda Eğitim ve Türk Eğitim Sistemi (Ekim 1. Baskı). İstanbul: Sedar Eğitim ve Yayıncılık.
- Özsoy, V. (2015) Görsel Sanatlar Eğitiminin Gerekliliği ve Tarihçesi. Sanat Dünyamız, Sayı 147-Temmuz, Ağustos: Yapı Kredi Yayınları.
- Özsoy, V. & Alakuş, A.O. (2017) Görsel Sanatlar Eğitiminde Özel Öğretim Yöntemleri, Ankara:Pegem
- San, İ. & İlhan. A.Ç. (2006) Sanat Eğitiminde Sanat Biliminin Rolü. Ankara: Natürel Kitap Yayın Dağıtım.
- Tunalı, İ. (1998) Estetik. (5.Baskı) İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Tunalı, İ. (2013) Yeni Bir Aydınlanmaya Doğru Kültür ve Sanat Sorunlarına Düşünsel Bakışlar (1.Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi A.Ş.



THE LACK OF SENSITIVENESS OF THE ESTHETICS AND IMPACTS IN THE EDUCATIONAL ENVIRONMENTS

Nagihan UYSAL

Modern life has entered a period of rapid technological development. In this process, great changes are being observed in education, as in other areas of life. This change is often not accompanied by any development. Aesthetic sensitivity cannot be talked about in an environment where art and art education are not properly implemented and valued. The subject of this research is the lack of aesthetic sensitivity in educational environments and its effects. The research was carried out using the method of descriptive analysis, based on the study and observation of educational policies, current news, educational environments and programmes. The results obtained were interpreted on the basis of the need for art education.

Keywords: Arts Education, Aesthetic Sensitivity, Creativity